

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАСТУПНИКІВ ДИРЕКТОРІВ З ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА 2021-2022 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Виховний процес у закладах загальної середньої освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях українського народу, цінностях громадянського (вільного, демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, громадянина.

Концепцією Нової української школи передбачено формування ціннісного ставлення і судження у школярів, уміння вибудовувати доброзичливі й толерантні стосунки із учасниками освітнього процесу.

Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», розглянута та затверджена вченими радами Інституту проблем виховання (протокол № 6 від 02.07. 2018 року) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26.09.2018 року), буде в нагоді педагогічним працівникам, класним керівникам, адміністрації закладів освіти, щоб усвідомити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів URL: <https://cutt.ly/dyBGSmS>.

Виховний процес, наголошується в концепції «Нова українська школа», має стати невід'ємною складовою всього освітнього процесу, проходячи наскрізно як через навчальні предмети, так і систему позанавчальної роботи, роботи органів учнівського самоврядування, взаємодії з батьками, громадськими організаціями та державними установами URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Основні завдання виховної діяльності сучасних закладів освіти визначено Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р; Указами Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», від 12.06.2015 № 334/2015 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», від 13.10.2015 № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки»; Постановами Верховної Ради України від 12.05.2015 № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»; наказами Міністерства освіти і науки України від 28.05.2015 № 582 «Про схвалення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді», від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних

зкладах», від 16.07.2015 № 768 «Про національно-патріотичне виховання в системі освіти». Чинним на сьогоднішній день залишається документ «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (наказ МОН України від 31.10.2011 № 1243); рекомендаційні листи Міністерства освіти і науки України від 12.02.2018 № 1/9-90 «Про організацію роботи органів учнівського самоврядування», від 14.05.2018 № 1/9-301 «Щодо профілактики злочинності серед неповнолітніх», від 07.03.2019 № 1/9-125 «Щодо організації освітньої діяльності з протидії торгівлі людьми».

Наголошуємо, що основним завданням педагогічних колективів у 2021-2022 н.р. залишається створення цілісної моделі виховної системи закладу загальної середньої освіти на основі громадянських та загальнолюдських цінностей.

Успіх виховного процесу залежить від відносин між учителем та учнем, які повинні будуватися на основі співдружності, співробітництва і ділового партнерства.

Основою для здійснення виховного впливу на особистість у закладах освіти залишається компетентнісний підхід. З метою реалізації компетентнісного підходу до організації виховної роботи, рекомендуємо:

- сприяти суттєвому вдосконаленню професійної компетентності вчителів з проблем виховання;

- сприяти домінуванню активних форм виховної діяльності;

- збільшити час для індивідуальної роботи, спілкування з кожним учнем, гуманістичного спрямування дитячих відносин, навчання учнів способів самопізнання, самоаналізу й саморозкриття;

- урахувати індивідуальність кожного учня під час здійснення виховних впливів;

- орієнтувати виховний процес на оптимальний розвиток духовності, моральних, соціальних та інтелектуальних здібностей учнів.

Виклики сучасного суспільства ставлять перед системою освіти завдання виховати громадянина-патріота нової формації (ініціативну особистість продуктивно-діяльсного типу, яка бачить перспективи своєї держави, готова відстоювати її інтереси).

Причетність вихованця до всіх аспектів життя суспільства й відповідна турбота мають бути визначальними для патріота-громадянина. Завдання закладів освіти – так побудувати виховну діяльність, щоб сама її організація, приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності. Педагогам слід створювати ситуації для формування у вихованців діяльсного ставлення до всього, що об'єднується поняттям «національні скарби».

З цією метою рекомендуємо активно використовувати такі форми роботи, як: «круглі столи», турніри ораторів, презентації-захисти, тематичні діалоги, дискусії, диспути, конкурси творчих робіт, ділові ігри, мозкові штурми, брифінги, телефон довіри, зустрічі з громадськими діячами, участь дітей у проектах, акціях, програмах, форумах, фестивалях.

Важливою складовою частиною виховної роботи закладу освіти має стати учнівське самоврядування. Діяльність учнівського самоврядування в закладах

освіти зумовлена окремими положеннями нормативно-правових документів: Декларацією прав дитини, Конвенцією про права дитини, законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Конвенцією виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концепцією громадянського виховання в умовах розвитку української державності, Основними орієнтирами виховання для учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України.

Завдання освітян – робити все, аби сучасні діти могли навчатися без страху й насилля. Звертаємо увагу адміністрацій закладів освіти, педагогічних працівників на один із важливих пріоритетів виховного процесу – створення соціально безпечного освітнього середовища шляхом формування в учнів уміння правильно поводитися в небезпечних та критичних ситуаціях загрози життю, честі та гідності особистості, надавати допомогу собі та іншим.

Радимо заступникам директорів з виховної роботи ґрунтовно проаналізувати в закладі освіти якість профілактичної роботи з попередження насильства, у т.ч. булінгу, кібербулінгу, мобінгу. Слід комплексно вивчити це питання за допомогою:

- спостереження за міжособистісною поведінкою учнів;
- опитування (анкетування) учасників освітнього процесу;
- діагностики мікроклімату, згуртованості класних колективів;
- соціального дослідження наявності реферетних груп та відторгнених у класних колективах;
- визначення рівнів тривоги та депресії в учнів.

Пропонуємо скористатись електронними ресурсними застосунками подолання булінгу, насилля, превенції вживання психотропних речовин, попередження торгівлі людьми, уникнення синдромів: саванта, фабінгу та цифрового аутизму:

корисні посилання щодо теми антибулінгу URL:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protdiya-bulingu/korisni-posilannya-shodo-temi-antibulingu>

безкоштовний онлайн-курс «Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти» URL:
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:MON+AB101+2019_T2/about

про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>

шкільний урок «Інтимне селфі в Інтернеті: жарт чи небезпечний ризик?» URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/rozrobka-shklnogo-yroky-na-temy-bezpeki-pdltkv-vd-seksyalnih-rizikv-v-merezh-nternet.pdf>.

Наголошуємо на тому, що профілактична робота в закладі загальної середньої освіти – це спільна відповідальність педагогічних працівників, адміністрації та батьків. Рекомендуємо заступникам директорів з виховної роботи, педагогам-організаторам, класним керівникам, учителям, працівникам

психологічної служби закладів загальної середньої освіти при плануванні та організації профілактичної роботи щодо запобігання проявам насильства серед учнівської молоді керуватися основними положеннями таких нормативних документів, а саме:

– наказом Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування та випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 29.01.2019р. № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 29.12.2018 р. № 1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 30.10.2018 р. № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 30.09.2018 р. № 1/9-516 «Щодо вирішення конфліктів серед дітей в закладах освіти шляхом впровадження медіації»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 06.09.2017 р. № 1/9-474 «Про посилення міжвідомчої взаємодії під час виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 20.01.2017 р. № 1/9-18 «Про використання на сайтах навчальних закладів та установ системи освіти інформаційних банерів щодо захисту прав дитини»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2016 р. № 1/9-680 «Щодо захисту дітей від усіх форм насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження»;

– листом Міністерства освіти і науки України від 27.06.2019 № 1/9-414 «Деякі питання щодо створення у 2019-2020 н. р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок».

У профілактичній роботі з учнями доцільно планувати проведення інтерактивних заходів щодо формування високого рівня правової культури учнів:

- ознайомлення учнів зі своїми правами;
- уникнення ситуацій їх порушення, можливості захисту;
- виховання поваги до прав інших людей.

Це можуть бути тренінги, відкрите ефективне спілкування, форум-театр, брейн-стормінг, дискусії, рольові ігри, відеолекторії, флешмоби тощо.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р, заклад освіти має впроваджувати демократичну культуру через низку відповідних процедур щодо захисту прав дитини й

формування демократичних цінностей. Йдеться не лише про фізичну безпеку, а й про атмосферу довіри, взаємоповаги.

Торгівля людьми є однією з найганебніших форм порушення основних прав і свобод людини. Це явище було й залишається актуальною проблемою для нашої країни. Одна із причин полягає в тому, що учасники освітнього процесу недостатньо обізнані з ризиками потрапляння в ситуації, пов'язані з цим негативним явищем. З метою належного виконання статей 7, 9, 20, 21, 22, 23, 24 Закону України «Про протидію торгівлі людьми від 20 вересня 2011 року № 3739-І», з метою підвищення обізнаності з даною проблемою радимо опрацювати електронний курс «Основи протидії торгівлі людьми» URL: www.ctcourse.org.ua.

З метою проведення ефективної й педагогічно-унормованої діяльності щодо профілактики та запобігання торгівлі людьми рекомендуємо в 2021-2022 н.р. упроваджувати гуртки й факультативні заняття для учнів 7-10-х класів, програми до проведення яких рекомендовано Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (протокол № 3 від 16.06.2017) та Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 6 від 29 травня 2017 р.). Актуальним на сьогодні є впровадження у формі виховних годин варіативної програми з питань протидії торгівлі дітьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для закладів загальної середньої освіти, що є одним із завдань Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року (п. 2.7, 2.9) та планом заходів Міністерства освіти і науки України щодо запобігання торгівлі людьми до 2020 року (наказ МОН України від 08.04.2016 № 405).

Рекомендуємо також впроваджувати гуртки та факультативи для учнів 7-10 класів закладів загальної середньої освіти «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» URL: <https://cutt.ly/tyBG1lr>. Виховний процес за цими програмами сприяє формуванню таких життєвих навичок, як спілкування, прийняття рішень, критичне мислення, управління емоціями, стресами та конфліктними ситуаціями, формування цінностей та набуття відповідних компетентностей.

З метою налагодження просвітницької роботи, співробітництва з громадськими та міжнародними організаціями і фондами рекомендуємо в закладах освіти проводити інформаційні компанії до:

30 липня – Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми;

18 жовтня – Європейського дня боротьби з торгівлею людьми;

2 грудня – Міжнародного дня за відміну рабства;

10 грудня – Міжнародного дня захисту прав людини.

Необхідно поширити серед учасників освітнього процесу та розмістити на сайтах закладів освіти інформацію про існування гарячих ліній, де консультують досвідчені психологи, юристи, соціальні працівники:

1578 – з питань протидії торгівлі людьми;

1588 – з питань запобігання протидії будь-якому виду насильства над дітьми;

0 800 505 501 (безкоштовно зі стаціонарних) – Національна безкоштовна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів

Представництва Міжнародної організації з міграцій (МОМ) в Україні, 527 (безкоштовно з мобільних) www.527.org.ua;

0 800 500 225 або 116 111 (для дзвінків з мобільного) – Національна дитяча «гаряча лінія»;

0 800 500 335 – Національна безкоштовна гаряча лінія з попередження насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації або 116 123 (для дзвінків з мобільного) Громадської організації «Ла Страда-Україна».

Заступникам директорів з виховної роботи та класним керівникам необхідно звернути посилену увагу на урахування особливості організації виховної роботи у період дистанційного навчання. Саме в цей період учні найбільше потребували і потребують убезпечення, як фізичного, так і духовно-морального стану, здоров'язбережної мотивації, ціннісних спрямувань. Пропонуємо класним керівникам організувати та проводити:

- онлайн-студії: «Вивчаємо нормативний путівник проти маніпуляцій і насилля», «Створюємо територію правового захисту»;
- онлайн-конкурси відеороликів: «Лідери учнівського самоврядування в просторі карантинних викликів», «Твоя дорожня карта доброчинностей»;
- челенджі: «Щоб не поширювати вірус», «Моя родина - моя твердиня», «Не будь байдужим, умій підтримати тих, хто поряд з тобою»;
- флеш-моби «Єврика! А карантині: я дізнався, на карантині я зробив!».

Враховуючи актуальність консолідації українського суспільства, національної ідентифікації зростаючого покоління та означені виклики і виховні завдання, рекомендуємо Перший урок присвятити 30-й річниці незалежності України та правилам безпечного навчання.

Для проведення Першого уроку, рекомендуємо використати матеріал за посиланнями:

1. Добірка матеріалу для 1 вересня URL: <https://cutt.ly/2d29ZEs>;
2. Мега збірка сценаріїв Першого уроку URL: https://urokok.com.ua/class-leaders/1822-cikava-mega-zbirka-scenariyv-pershogo-uroku-z-1-po-11-klas.html?fbclid=IwAR2krB57m-sR_FacDzVw2KaLRAnH2geWZWY9Y9aUUqUPnHKvEBRhMKvZ0;
3. Перший урок на тему «Тридцятиріччя незалежності України» URL: <https://naurok.com.ua/pershiy-urok-na-temu-tridcyatirichchya-nezalezhnosti-ukra-ni-dlya-uchniv-5--11-klasiv-233653.html>;
4. Мега збірка сценаріїв Першого уроку URL: <https://samoosvita.top/tag/konspekt-pershoho-uroku/>;
5. Добірка флешмобів на перший дзвінок 1 вересня URL: <https://urokok.com.ua/class-leaders/1076-nayckavsha-dobirka-fleshmob-na-pershiy-dzvonik.html?fbclid=IwAR0i-ip4vnbIkPRWBUGRdBHyfYifvrsuA9Amytu22LQ1q3DnzG7ingcWQvQ>;
6. Інформаційні матеріали про COVID-19 для 1-4 класів URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1yctXRcpfIV8cpagfM99DFX1PDuIjocdi>;

7. Інформаційні матеріали про COVID-19 для 5-11 класів URL: <https://drive.google.com/drive/folders/11GMy7Hj6VGhKfc6PuRQxyRrc3B0g59gy>;
8. Добірка розробок перших уроків для 1-11 класів URL: <https://naurok.com.ua/post/dobirka-rozrobok-pershih-urokiv-dlya-1-11-klasiv>;
9. Дистанційний Перший урок «Розкажемо Європі про себе» (5-8 класи) (конспект, презентація, відео) URL: <https://erudyt.net/vixovni-zaxodi/konspekti-do-1-veresnya/pershyu-urok-rozkazhemo-yevropi-pro-sebe-5-8-klasy-konspekt-prezentatsiia-video.html?fbclid=IwAR2jPvnX9wcPSPZtbQgLf5rHF9cHsEAGxnb8b6oxqEj9XsahCV-uy5s4sA>;
10. Перший урок для учнів 6-8 класів: «COVID-19 – новий виклик для всього світу» + Презентація URL: https://www.schoolife.org.ua/pershyj-urok-dlya-uchniv-6-8-klasiv-covid-19-novyj-vyklyk-dlya-vsogo-svitu-prezentatsiya/?fbclid=IwAR0DRAiffgj5ZXyCUqMT1S_nxuBlhOH1WyFAWjPDDd9ppgI9DVkWKWP7BEc;
11. Вікторина «Я люблю Україну» URL: <https://cutt.ly/7d296CW>;

Рекомендовані джерела:

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 16.07.2021 № 1/9-362 «Деякі питання організації виховного процесу у 2021-2022 н. р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок» URL: <https://cutt.ly/DQIm7Be>;
2. Булінг у школі: в небезпеці педагог URL: <https://cutt.ly/ad23buo>;
3. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички мадіації» URL: <https://cutt.ly/Ed23QcS>;
4. Добірка матеріалу для 1 вересня URL: <https://cutt.ly/2d29ZEs>;
5. Безоплатна правова допомога URL: <https://cutt.ly/id23N6r>;
6. Пам'ятка для учнів «Навчання в умовах пандемії COVID-19» URL: <https://cutt.ly/ad3R6sR>.

Методист з виховної роботи
навчально-методичного відділу координації
освітньої діяльності та професійного розвитку
Сумського ОІППО

Т.В. Блужан

(підпис наявний в оригіналі)